

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 10.

V Ljubljani, 15. maja 1885. l.

XXV. leto.

Dvojna naloga ljudske šole.

(Spisal A. L.)

Ljudska šola, katera se užé precej časa izobrazuje in popolnuje, ni še nikakor dospela na vrhunec svoje dovršenosti, kajti mnogo vzrokov je, da hitreje ne napreduje v svetovnej oliki. Da si je sicer 19. vek v tej stroki velikansk korak storil, vender se tudi njemu podstavlja vsakojake ovire. Učiteljeva dolžnost je tedaj, da se vsestransko trudi in dela v povzdigo svojega vzvišenega stana. Spominjamo se iz pedagogijske zgodovine, kako se je ljudski šoli godilo pred dvema ali tri sto leti.

Mlajši tovariši se gotovo še dobro spominjajo onih stavkov iz pedagogijske zgodovine, ki slikajo žalostno stanje naših prvoboriteljev in pradedov v učiteljskem stanu pred dvema, tremi stoletji. In kar ti le iz zgodovine vedo, to so nekateri naši stareji tovariši morali morda še po več let trpeti. Ni še dolgo časa od tega, ko je naše ljudsko šolstvo še spalo nekako spanje pravičnega; bilo je še nerazvito, nepopolno in nepoznano in zane-marjeno, ter je životarilo po milosti posameznih občin. Vsestransko razvijajoča omika spoznala je, da se mora na korist ljudstva ter občnega obstanka stara šola predrugačiti in po novih potrebah uravnati. Toda, koliko se je ljudsko šolstvo do tadanje dôle zane-marjalo, koliko nedostatnosti se je pri tem tudi trpelo! Ni bilo drugače mogoče, da se je na tak način vse ljudsko šolstvo na nekako preidealén način preosnovalo, ter postavilo na omahljive in nezanesljive podstave.

V tej preosnovalni in popravni dôle nahaja se še zdaj naše ljudsko šolstvo. Omika in nje organi trudijo se, da bi ono na kolikor mogoče visoko stopinjo dovršenosti povzdignili, le škoda, da se v svojem delovanji prenaaglujejo. V istini, ljudsko šolstvo mora se na občni blagor povzdigniti, mora svoje delo tako izvršiti, kakor ga zdanja in prihodnja dôle zahtevati, a ono more to le polagoma izvrševati.

K temu vkupnemu delovanju smo poklicani mi učitelji, da nevtrudeno delamo na prouspeh ljudskega šolstva in na vzvišanje našega važnega poklica.

Najprvo pri tem vkupnem delovanji pa je, da spoznavamo imenitnost, potrebo in korist svojega poklica; le na tej podlogi moremo ceniti svoj stan. Ako tedaj vemo in hočemo, kaj moramo storiti, nas tudi veselí, da radi delamo; in ravno veselje in ljubezen do uspešnega delovanja mora biti prvi smoter učiteljevega življenja. Delovanje učiteljskega stanu se ne ceni po trudu ali malomarnosti posameznika, ampak delo pol stoletja odločuje pomen, povzdigo, korist ljudskega šolstva. V zatonu svojega bivanja zemeljskega spoznali bodemo posebno zdanji mlajši tovariši, ali smo razumeli svojo nalogo, in ali smo jo prav

izvrševali, ali ne. Ker pa je naš poklic prevelikega pomena in enake prihodnosti, ker smo v zdanji preosnovi največ ljudski učitelji odločilni, ali se bode šola povoljno, brez ovirajočih zaprek, brez ovinkov, enakomerno in lehkotno gojila, zato je sveta naša naloga, da storimo vse, kar jej utegne koristiti, jo pred svetom povišati in jej more pridobiti pravo mesto.

K tej strokovnjaški izomiki svojega poklica pridružiti se mora neumorno, pridno izpolnovanje vseh učiteljevih dolžnosti. Ne samo natančno opravilo v posameznih urah mej šolskim letom zadostuje, ampak tudi zunaj šolskih sten bodimo pravi ljudski učitelji. Neodrašenemu kakor odrašenemu svetu moramo svetiti z lepim vzgledom; s pridobljeno omiko moramo narod poučevati, na polji kmetijstva, v šolskih vrteh posnemajoč vzgled kazati in na tak način polagoma mej narodom zavzemati prostor, ki nam je odkazan v povestnici, ki ga nam zdanjost ponuja in prihodnost zagotavlja. Z duhovenskim stanom vzporedno v soglasji mej sebojnim nam je naše delo odkazano; z drugimi uradniškimi stanovi nimamo sličnega, in se tudi po teh kaj ravnati ne smemo.

Merodajno za nas mlajše učitelje bodi nam vedno geslo pred očmi: Naše ljudsko šolstvo je zdaj v preosnovalni dōbi; omika mnogo od njega zahteva, pri tem delovanji je, ali bode in kako bode napredovalo. Vsekakor mu je slikovita bodočnost zagotovljena, če bodo njegovi izvršitelji, ljudski učitelji, prav razumeti in enako izpolnovati hoteli dolžnosti svojega poklica. Ker se tedaj na eni strani boj bije za idealen prepotreben zboljšek našega stanu, na drugi strani pak si s tem tudi materijalno stanje takō osigurimo, kakor ga zahteva vrednost našega poklica, zato bodimo v izpolnovanji svojih dolžnosti vestni in vztrajni. To je namreč dvojna naloga zdanje ljudske šole.

Knjiga Slovénka

v
XIX. veku.

Franec Serafin Metelko (1789 — 1860) je po slovstvenem dejanji in nehanji opisan v Jezičniku IX—XI l. 1871—3 str. 1—145 po znamenitih besedah Slomšekovih: „Tihemu potoku podoben, ki lepe senožeeti in ravne polja rosi, je delal Metelko do svoje sive starosti kakti naš drugi Dobrovski. Bil je Metelko ves Slovenec, in pa Doleneec. Bodi mu slava!“ (Drobtinc. 1862.)

Janez Pavel Ješenak (Jeschenagg) r. v Slovenjem Gradcu 25. jun. 1755, latinske in modroslovne šole obiskoval v Nemškem Gradcu, bogoslovne v Ljubljani, mašnik l. 1782, kaplan v Gornjem Gradu, na Vranskem, župnik v Ulimju, začasno dekan v Kozjem, korar v Novomestu na Kranjskem, l. 1803 stolni prošt in škofovski namestnik v Š. Andražu, kjer je u. 19. sept. 1827. Deloval je veliko za narodno omiko, in posebno o tem, da Lavantinska škofija dobí več domače duhovščine. V ta namen si je dokaj prizadel, da so v Celju napravile se latinske šole, kterim je naposled volil tudi vse svoje knjige. Iskreno ga je opisal Slomšek v Drobt. 1848 str. 92—102 (Gl. Macun Slov. Štaj. str. 66), kjer pravi:

„Vučili so otroke keršanskiga nauka, ino so v pomoč podučjenja a) mali Katehizem poslovenili, ki ga še zdaj po domačih šolah imamo. Vadili so bogaboječe farmane b) svetih cerkvenih pesm. Ena tih se še zdaj per povzdigovanji v naših cerkvah poje: Zdaj bomo videli Boga resničniga itd. — Pa ne le za dušno hrano so skerbeli svojim otrokam dober oče, tudi za časno srečo so jim dajali dobre svete. Imeli so

malo kmetijo, . . . omislili so si dobre nemške bukve, pre naredili in poslovenili so jih svojim farmanam za potrebo: c) Bukve za Pomoč, inu Prid Kmetam potrebne, ukupložene za Slovence od Joanneza Paula Jeschenagg perviga Fajmeštra preden cesarske kraljeve Fare Ullimie, inu vuda ces. kra. Tovaršje deželskiga Kmetovanja u Graci. Pervi deil od oskerblenja tih Njiv. V' Celli per Jožepu od Bacho, c. k. Krasie Stiskaucu. 1821. 8. X. str. 149. — Zapopadik od I. dejla: Uvod. Od zemle, merglna ali laporja, gnoja, oranja, prahe, ogonov ali osredkov, semenskiga zerna, sejtve inu žita, snetja ali snetlivca v žiti, brane. — „Škoda, de niso dalne bukve od oskerblenja travnikov, od živinske reje ino od gospodarstva na svetlo prišle! Velike opravila, starost ino pa smert so jim dobro delo vbratile (Drobt. 1848 str. 96)“. — Pričujoče bukve poklanja „Ukupložnig“ ces. visokosti . . . Joannezu . . . višivajvodarju oesterreihske dežele . . . začetniku, inu predstojniku c. k. Tovaršje dež. Kmetovanja u Štajerskim Vajvodarstvu . . .

„Nemc ima zadosti bukov, z' katerih se zna per svojmu Kmetovanju podučiti: Kakor pak Nemc obilnost, ima Slovenc pomankanje. Lete bukve so tedaj ena pervina za Slovence . . . Jest ne rečem, inu deleč je misel od mene, de bi lete bukve v vukih tega kmetovanja, inu polskiga dela, kakor tudi v jeziki, inu besedi kaj popolnoma bile. Popolnamast v eni, kakor v drugi reči čaka na prihodnost, ino zato zanesem se na spregled tih modrih. Letu je saj moju veselje, de lete bukve v slovenskim jeziki, kateri še enu skerbnu, inu modru pilo potrebuje, inu v katerim je taku težku zavol pomankanje besede svojo misel, taku, koker je, izreči, te perve so v ti reči, katere led, če ne prelomjo, saj nalomjo. Slovenci, enu dobru, inu zvestu ludstvu, meni niso neznani“ . . . Iz predgovora bodi na pr.:

„. . . Ali ste vi le ena celo majhina pešica ludi, de se na vas nima gledati“. Pol Štajerske, inu Koroške, inu cela Krajska dežela je vas polna. Vas je taužent, inu taužent, ja več kakor en milion! tak' tedaj eno imenitno kardelo! Bukve, katire so vam dosihmal v roke dane, so bukve svete vere, keršanskiga vuka, inu pobožnosti ali andohti; takih bukov pak, iz katirih bi se znali kmetijo vučiti, ali katire bi vam per vaših vsakdanih potrebah na pomoč bile, vi nimate. Pričujoče so te bukve. Iz tih se znate vučiti po postavah nature kmetvati, traunike oskerbeti, živino ter zdravo, kakor bolano dobro rediti, inu prav hišovati. Prejmite tedaj Slovenci! te bukve iz rok eniga Slovenca, katir drugiga dobička za svoje delo, inu ukupzlaganje tih bukov ne želi, kakor vašo voljo po tih vam danih postavah kmetvati, inu hišvati“ . . . Posamezne postave pričanja s kakim rekom v pesniški obliki p.: „Zemljo delaj, je Bog djal, — Žegnat' hočem, kar boš s'jal. — Skerbno delaj, ter ga moli, — De ti pošle deža doli. — — Skerbi za obilni, inu mastni gnoj; — Boš ti, 'nu tvoji gleštal v trebuhu loj. — — Orač! potreben, in' častitliv je tvoj stan, — Kir perdelaš kruha nam, in' seb' za vsak dan. — — Kakoršino zerno bodeš sijal, — Takošino bodeš v kašto djal. — — Plug, brana 'nu motika, — Kmet! to se za te šika, — Vse drugo le pusti na stran'. — Če le boš na svoje delo gledal, — Ne lakoun' po norški časti špegal, — Kmet! ti bodeš od vsih štiman. — „Vaše dela, lubi kmeti, če so lih blatne, inu včasi smerdlive, so saj pred Bogam, inu vsim pametnim ludim svete, poštene, inu potrebne (str. 148).“

Mihál Barla, Kövágó - Örske Fare Dühovni Pafztér, je spisal l. 1821 knjigo, ktera je prišla na svetlo l. 1823 v 8. str. X. 503 v Soproni z naslovom: Krszczanszke Nove Peszmenie Knige Szprávlene Evangyelicsánszким Gmainam — v ondašnji vže znani pisavi. V predgovoru pravi na pr. (v Gajjici): „Verni Krščenic! V - eti Knigaj se ti Krščanske nove Pesmi davajo v - roke. Spravlene so v - čistom Tvojem Slovenskom jeziki; čiste so i na krščanstvo gledoč, takaj rázumne i pobožne.

Naideš v-eti na vsake Svetke, na vsako priliko, vu kakšojšté stavi si, i vu vsakoj dševnoj potrebčini, pripravno Boga zvišavanje, dševni trošt, isrdca Tvojega pobogšavanje. V-tom prvom Graduvali se je dosta zmenkanja nahájalo, i ništere nespodobne reči; niti ta Slovenščina je nej bila prava, nego vu vnogom tali na túhi jezik z^o ornjena: štero vsaki lahko na pamet vjeme. Kakoli je pa pravo v-oni prvi pesmaj, to vse se i v-eti, v-lepši red postávljeno, nahája itd.“ — Držanje ti knjig: Pesmeno zdühavanje. Pri začetki Bože Slúžbe. Med Božov Slúžbov. I. Tal. Pesmi na te prednejšo Svetke. Koledne (Božične), Vüzenske, Risalske (Binkoštné). II. Od vere návuka. Od Boga, i Bože Spodobnosti. Dela Boža. III. Pravo Kršćanstvo. Dužnosti proti Bogi, samom sebi, našemi bližnjemi. IV. Hvalodavanje i prošnje vu vsake féle Stavi i spodobi. Stave ti lúdi. Žitka pripetjé. Občinsko Bože dobročinenje. Vu občinski nevolaj. V. Na govúšno vrémen slišajoče Pesmi.

Nádavek. Pri začetki bože slúžbe. V-Koledni Svetki. Nebeski Oča! Hvala Tebi za to Dobroto, kaj se je narodio Sin Tvoj Jezus, Te Kristus, Kí nam je svetlost, pôt, Ino zveličanje. — Na vüzenske (velikonočne) svetke. Oh zmožnost Boža! Jezus je od smrti Dnes gori stano odičeni; Hvalmo tak Jezusa; On je smrt obládao, Nam žitka svetlost dao. — Na Risálske svetke. Istinski je Bog; Jezus je Vučenikom Svetoga Dúha poslao, dao dnes; Hvalmo Boga, I prosmo Svetoga Dúha moč Na svetlost i svestvo.

Janez Bedenčič r. v Šent-Vidu nad Ljubljano 21. dec. 1777, kaplan v Kranju, v Cirknici, župnik v Logatcu, pri sv. Petru v Ljubljani, dekan v Kamniku, u. 1. apr. 1843. — Anton Clementini, v Bohinju pri Stari Fužini r. 5. okt. 1744, pozneje fajmošter pri Devici Mariji v Polji, kanonik in stolni župnik v Ljubljani, u. 19. okt. 1826 — je spisal: Sveti Križovi pot, to je premišlvanje terplenja Jezusa Kristusa, iz Svetiga Pisma napravlenu (skuzi Antona Klementini). V Lublani per J. Retzerju 1808. 8. 95 (Šafařík 136). — Križov pot, ali premišlvanje Kristusoviga terplenja. V Ljublani 1818. 12. 33. „Dieser Križov pot gehört unter die sprachlich genauen Bücher, da er von Prof. Metelko durchgelesen wurde“ (Šaf. 136). — Prejšnji a) Sveti Križovi pot pa je v 4. natisku dal na svetlo Janez Bedenčič. V Lublani 1826. 8. 184. J. Sassenberg. — Iz njegovega predgovora bodi v izgled:

„Nisim mislil, de med vami kaj drugiga vem, ku Jezusa Kristusa, inu tega križaniga, je rekel S. Pavl I. Kor. 2, 2. Aku bi tá Vèlik vučenik inu Apostel danas k' nam prišal, bi nam ravno takú rekel, kakor je Korintarjam pisal, namreč, de za drugo vučenost noče med nami vediti, ku za vučenost od Jezusa Kristusa Križaniga; zakaj kakú se sme od vere polniga vučenika bol po veri reči? Kaj bol zveličanskiga se more slišati? Kaj se more bol z pridam govoriti? Nič ni, kar bi v vernih sercih brumnost bol živú obudilo; nič kar bi dševne bolezní bol ozdravilo; nič, kar bi greh bol zaterlu; nič kar bi kristijanske čednosti bol redilo inu ustanovilo, ku spomin Križaniga Jezusa itd.“

b) Thomaža Kempenzarja čvètire Bukve. Pot k nebesam, katiro je pokazal Jezus Kristus. Petiga Natisa. V Lublani . . A. H. Hohn. Natis. J. Sassenberg 1825. 8. XI. 315. „Skuzi Janeza Bedenčiča — Es ist diess eine neue Edition des Thomas a Kempis nach der alten, vor - Zalokarischen Uebersetzung (Šaf. 138).“ — Iz predgovora:

„Thomaš Kempenzar Mašnik ino Korar je od Boga zadobil modrost Svetnikov, služil je Gospodu v ponižnosti, ino je molil njegovu svetu Ime v duhu ino v resnici. Besede večniga življenja je noč ino dan premišlval, bil je izgled Bogo dopadlive brumnosti, odverníl je veliku grešnikov od hudobne poti, ino je še po smerti vučenik resnice božje v bukvicah, v katirih vučí pot k Nebesam, katiro je pokazal Jezus Kristus . . . Vsaka duša, katira tih bukvic navuke bere, v dobrimu sercu ohrani, ino premišluje,

reče kar je Krajlica od Sabé od modrosti Krajla Salomona rekla: Resnica je, kar sim povedati slišala; vekši je modrost Kempenzarja kakor slovenje od njega“. . . — V. Od branja sv. Pisma: „V bukvah svetiga pisma jišimo resnice, ino ne modre zgovornosti. Sveto pismo se more brati v duhu, v katirimu je pisano. V bukvah imamo več naš prid, ko visoko govorjenje iskati. Tako radi berimo svete, ino majhine vučenosti bukve, kakor taiste, v katerih se visoka, ino globoka vučenost najde. Nepusti se skoz imenitnost taistiga, katiri je bukve pisal, pregovoriti, ne prašej, če je velike, ali majhine vučenosti bil, temoč ljubezen do čiste, ino gole resnice naj te k brani perganja. Na prašej, kdo je to rekel, temoč to, kar je govorjeno, si k sercu uzemi (str. 11).“

Jakob Dolenc, r. 20. maja 1798 v Ljubljani, duhovni pomočnik v Šmartinu pri Kranju, v Kamniku, v Poljanah nad Loko, škofov kaplan, župnik na Bistrici v Bohinju, dekan v Stari Loki, u. 15. dec. 1846: Pridiga, ktero so milost. prečast. Firšt in Gosp. Gd. Anton Aloiz Ljublanski Škof imeli per S. Jakopu v Ljublani 30. mal. tr. 1826 per prvi procesji svetiga leta, iz nemšk. prestavljena (od G. Dolenca). J. Sassenberg 8. 28. — Zadna pridiga, s' ktero so mil. knez véliki Škof Auguštín Gruber 4. pros. 1824 . . slovo jemali. V Ljubljani 1824. 8. 1. p. — Pastirski list v slovo: Auguštín po božji ino apost. Sédeža milosti Ljublanski Škof itd. vsim vernim Ljublj. Škofije zdravje ter Škofji blagoslov ino žegen.“ 1824 — pa: Presvétiga Gospoda našiga Piusa VII. po božji previdnosti Papeža apostolsko pismo, z' ktirim je družba, imenovana karbonarska, preklicana. V Lubl. 1822. L. 2 p. Poslovenil prof. Fr. S. Metelko (Šafařik S. 125. 149).

Friderik Baraga r. 29. jun. 1797 v Doberničah, vzrejen v Trebnjem, učil se v Ljubljani, pravoslovja na Dunaju, podal se v bogoslovje, postal mašnik l. 1823, kaplan v Šmartinu poleg Kranja, l. 1828 v Metliki, šel l. 1830 v Ameriko, misijonaril mej Indijani v raznih krajih (Cincinnati, L' Arbre croche, Velika Voda ili Šmarija, Lapointe, Lac superior, L' Anse itd., postane veliki namestnik škofije Detroaške, l. 1853 škof v Šmariji (Saut-Sainte-Marie), se preseli v Market (Marquette), kjer — obolévši v cerkvenem zboru Baltimorskem — umrje 19. jan. 1868. — Na Slovensko je prišel iz Amerike prvikrat l. 1837, in drugikrat l. 1854. Življenje in delovanje njegovo je popisal dr. Leon Vončina v knjižici družbe sv. Mohora l. 1869 z naslovom: „Friderik Baraga, prvi kranjski apostoljski misijonar in škof med Indijani v Ameriki.“ Na njegovo prošnjo sem ondi jaz sestavil Baragovo slovstveno delovanje pod nadpisom: Baraga, svetla zvezda na slovstvenem nebu kranjsko-slovenskem in očipve-indijanskem (8. str. 186 — 198). Le zarad vzajemne književne povéstnice naj se ponovijo tukaj spiski njegovi, ki so:

1) Opominvanje eniga duhovniga pastirja na svoje oučice v' sredi svetiga leta 1826. Zložu Fridrih Baraga, kaplan. s. l. 8°. 1/2 p. „Zwei geistliche Lieder, in denen auf Richtigkeit der Sprache und des Metrums keine Rücksicht genommen wurde (Šaf. 81).“ To leto vže tudi spisana je prišla na svetlo:

2) Dušna Paša za kristjane, ktéri želé v' duhu in resnici Boga moliti. Spisal Friderik Baraga, kaplan v Metliki. V Ljubljani natis. (2000 zv.) J. Sassenberg 1830. 8. 503. — II. nat. (3500 zv.) l. 1831. — IV. 1845. str. 545. — VII. 1869. str. 479. — VIII. nat. 1872. — „Veliko dobrih in lepih molitnih bukvic smo dobili Slovenci pozneje, vendar segajo posebno stareji radi še sedaj po Dušni Paši, ktera jim zadostuje v vseh dušnih potrebah (str. 187).“

3) Od Počeševanja in posnemanja Matere božje. V Ljubljani, 1830. 8. VI. 418. Natis. J. Sassenberg, na prodaj Jan. Klemenz. — „Eine Nachahmung der Imitatio des Thomas a Kempis (Šaf. 139).“ — O besedi bodi v razgled iz predgovora:

„Nar veči čast in hvalo smo dolžni Bogu, ki nas je po svoji podobi stvaril, ki se je včlovečil, nas z' britkim terpljenjem in z grenko smertjo od večniga pogubljenja odrešil, in ki nas obdaruje z vsimi potrebnimi gnadami, de bi tukaj živeli po njegovi sveti volji, in tamkaj v nebesih se per njem večno veselili. Za Bogam pa zasluži našo nar veči čast in hvalo Marija, nebeška kraljica, ta prečudna, zmed vsih mili „ov Adamovih hčer od vekomaj izvoljena, od svete Trojice visoko češena devica, ljubljena hči Očeta nebeškiga, deviška mati Sinu božjiga, neomadežana nevesta sv. Duha. — Vsi svetniki v nebesih, vsi kori angelov in arhangelov jo časte neprenehama; in nar viši Kerubi in Serafi nebeški si v čast štejejo, de so v številu njenih služabnikov. — Toraj so jo pa tudi vsi svetniki na zemlji od nekedaj tako visoko častili, posebno cerkovni učeniki, razsvetljeni perjatli božji. S. Bonaventura . . S. Ciril . . S. Hieronim piše . . . — Častimo in ljubimo jo tedaj tudi mi po svoji slabosti, kakor je dobrim otrokam njih ljuba mati častiti in ljubiti. Ona je prav naša mati. Jezus, kader je umiral na s. križi, je ni le s. Janezu, ampak nam vsim vernim kristjanam mater zročil. Skažimo ji pa čast in ljubezen posebno s' posnemanjem njenih svetih zgledov; to ji bo nar ljubši. Mislimo si v vsih okolišinah svojiga življenja: „Kako bi bila Marija v takih okolišinah storila?“ in potlej si perzadenimo, vselej po njenih zgledih storiti. De bote pa v vsih okolišinah svojiga življenja ložej spoznali, ljubi moji! kako je Marija v enakih okolišinah storila: sim vam prestavil prav lepe in podučne bukve v kranjski jezik, ker je v našim jeziku malo dobrih bukev od matere božje; desiravno bi se spodobilo, de bi jih veliko imeli, zakaj Marija je posebna patrona vsiga slovenskiga ljudstva. Berite te bukve počasu in s premislikam, sicer ne bote mogli vsiga umeti, kar je podučniga v njih; berite jih tudi s terdnim sklepan, vselej zvesto po zgledih matere božje živeti, kakor v teh bukvah zapisano najdete. Preden pa začnete brati, zdihnite vselej k Bogu, de s. Duh razsvetli vaš um, omeči vaše serce, in vterdi vašo voljo v dobrim. Prosite tudi Marijo, nar močniši pomočnico, de prosi za vas Boga, de bo to branje Bogu in njegovi presveti materi v čast, vašim dušam pa v večno zveličanje. Prosite pa tudi za-me Boga, de se ozre milostivo na-me, in me ohrani v svoji gnadi, „de ki drugim pridigijem, sam za-veržen ne bom.“ — Friderik Baraga.

4) Obiskovanje Jezusa Kristusa v' presvetim rešnjim telesu in pozdravljenje Marije prečiste device. V Ljublani natis. J. Blaznik 1832. 12. IX. 314.

5) Premišljevanje štirih poslednjih reči. V Ljublani. Blaznik. 1837. 12. VI. 422. — „Šest let je že preteklo, piše Baraga v predgovoru, kar sim zapustil našo ljubo kranjsko deželo, kar sim nehal božjo besedo svojim preljubim Krajncam oznanovati . . . Ali, desiravno sim tako daleč od vas odločen, preljubi moji Krajnci! več ko dva tavžent ur, je vender moje serce vedno pri vas . . . Ker ne morem več svetih resnic naše vere, ktere nam k zveličanju pomagajo, z besedo med vami oznanovati, sim vam spisal le-te bukve, polne zveličanskiga premišljevanja itd. . . Prejmite le-te bukve, ktere sim vam v tako daljni deželi spisal, v znamenje moje velike ljubezni do vas in mojih serčnih željá vašiga zveličanja, moji preljubi, nikdar pozabljeni Krajnci!“

6) Zlate Jabelka. V Ljublani. Blaznik 1844. 8. 286. — IV. nat. 1878.

7) Nebeške Rože. V Ljublani. Blaznik 1846. 12. 462. — Iz daljne Amerike je čez morje pošiljal Baraga ljubeznjiva pisma svojim sorodnikom, zanimljiva poročila v letnike družbe sv. Leopolda, Slovencem pa lepe slovenske knjige. Kakor Valvasor nekđaj — je popisal Indijane, njihove šege in navade, v knjižici, ktera je l. 1837 prišla na svetlo v jeziku francoskem v Parizu, v nemškem: „Geschichte, Charakter, Sitten und Gebräuche der nordamerikanischen Indier“, (Laibach J.

Blasnik. 8. 200) ter poslovenjena po J. Keku v Ljubljani z naslovom: Popis navad in zadržanja Indijanov Polnočne Amerike. 8. 165. Prav mično popisuje Baraga ob kratkem Indijane, njih dušne in telesne lastnosti, obleko, stanovališča in živež, izdelke, lov gozdnih žival in rib, ženitve in izrejo otrok, vero, vojske in boje, gosposko in oblastnike, bolezni in zdravila, in slednjič šege, ki jih imajo pri pogrebih.

Domá že se je Baraga naučil razun slovenskega, nemškega, latinskega in grškega, tudi francoskega in talijanskega jezika; poznej se je navadil še angleškega. Med Indijani se je koj poprijel učenja njihovih narečij. Da bi mogel sveto vero in po njej pravo omiko razširjati in utrjevati med njimi, vstanovil jim je — kakor Slovenom Ciril — pisavo ter jel zlagati podučne in pobožne knjige v njihovem jeziku, katerih nekatere so tiskane bile v Ljubljani pri Blazniku, nekatere pa v Detroitu in Cincinnati (Vid. Fr. Baraga po družb. sv. Mohor. str. 194—196). Kakor sta Ciril in Metod l. 868 knjige, kar sta jih spisala slovenski, skazala v Rimu tedanjemu papežu Hadrijanu II.; tako je vladika Baraga l. 1854 prvo slovnico in prvi slovar v Očipvejskem narečji poklonil v Rimu ranjkemu sv. Očetu Piju IX. — Imenitna sta mej Indijani posebno dva rodova: Otavejci in Očipvejci, katerih jezik ima le 17 glasov (brez l, r, f, v, u), besede pa nekatere silo dolge, kakor: „bigwakamigibidjiganikewiniwag“, po slovenski „kmetje“. — „Kitchitwa Marie, gaganodamawichin, tchi wi machkawendamiid Kije-Manito, kaginig tchi mino-ijiwebisiian t. j. Češčena si Marija, milosti polna, Gospod je s teboj, blažena si med ženami.“ — „Le eno je potrebno; iščite najprej Božjega kraljestva in njegove pravice! Črka morí, duh je, kateri oživlja itd.“ To slovilo sv. pisma je bilo Baragu vodilo v besedi, v pisanji, v vsem dejanji. Naj ga razkošni svet prezira, češ: „Naš je narod težkom mukom mnogi mučio aga: Nu najgore mučio ga — Strašnom prětnjom žarkog pakla Fedehrik Bar-aga (St. Vraz V. 1877)“: istina je in ostane, da, ako bi ga tudi pozabil kdaj Indijan Očipvejec, nikdar zabil ne bode svojega pobožnega pisatelja Miroslava ali Friderika Baraga — verni Slovénec.

Prvi poldnevnik in čas za ves svet.

Črtica iz zemljepisa.

I.

V Washington-u, glavnem mestu zedinjenih držav, je bil zbran 1884. l. mednárodní kongres, da določi prvi meridian (poldnevnik) in čas veljaven po vsem svetu. O istem vprašanji se je razgovarjal geodetiški zbor v Rimu leto poprej, in na četrtem nemškem zemljepisnem zboru 17.—19. aprila 1884. l. je bilo tudi nekaj tega na dnevnem redu. Ni dvomiti nad tem, da se mora to določiti v bližnji prihodnosti. Občinstvo sicer ni mnogo o tem zvedilo, a stvar je vender zeló važna; to se vidi tudi nekoliko iz tega, da je bilo pri zboru v Washington-u zbranih zastopovalcev dva in dvajset raznih držav.

Da spoznamo, kako važno je to vprašanje, pomislimo, kako čudovito je občevanje napredovalo v kakih 40. do 50. letih. Kako se je včasih potovalo, kako pa sedaj! Iz Ljubljane do Dunaja se je potrebovalo kakih štirnajst dni, v šestih tednih se je zvedelo še le, kar se je v Parizu zgodilo, dan danes bi pa kakšen nepokojen politikar nevolje skopnel, ko bi mogel toliko časa čakati na novice. — Ob kratkem rečeno, dežela se je deželi, ljudstvo ljudstvu približalo na način skoro neverjeten, a sedaj morajo pa ljudje tudi misliti, kako bodo poravnali razlike pri prometu in trgovini, da se lože med sabo porazumó. Užé imamo splošno mero in uteži; svetovno pogodbo zarad poš, mednárodno porazumljenje, kar se tiče telegrafa, ki si tudi prizadeva, postaviti jednote splošno ve-

ljavne pri električni meri; imamo tudi mednarodno družbo za vremenoznanstvo, ker le z združenimi močmi je mogoče vremenoslovje v teoriji razvijati in praktično uporabljavati, n. pr. ladije opozorovati na hude viharje, izdajati poročila o vremenih. Mednaroden je tudi jezik po znamenjih na širokem morji, ker vsaka barka, naj bode te ali druge narodnosti, barki z zastavami pové, kako se ji pravi, od kod pride, kam jadra. Mednarodno mora biti določevanje časa, napraviti se ima svetovna ura, katera bode veljala po vsem svetu.

Svetovna ura! Kaj če to biti? Po vsem svetu naj vprihodnje ure jednako kažejo! To bi bilo kaj lepo, ali je pa to mogoče? Saj užé v Ljubljani vse ure jednako ne kažejo; kaj še le po vsem svetu! Tukaj ne gre zato, da bi vse ure bile pravilno, kar se tiče koles in bitja pri urah, ali svojeglavnosti pri ljudeh, marveč tukaj gre določiti pravi čas, poravnati razmere, katere ne zavisijo od posameznih ljudi, niti od posamezne države, le sodelovanje vseh omikanih narodov more tukaj doseči zaželjen smoter.

Pravo poldne, to je tisti čas, ko solnce stoji najviše na nebu, ni za vse kraje na svetu ob istem času. Ker se zemlja suče okoli svoje osi, vidi se nam, da solnce zahaja od vzhoda na zahod, tako mora pa poldne na vzhodnih krajih prej biti, nego na zahodnih.

Vzemimo n. pr. tisti čas, kadar je v Parizu poldne. Istočasno imajo poldne vsi tisti kraji, ki so temu mestu na sever ali na jug, a ne tisti, ki so bolj na vzhod ali bolj na zahod. Mislimo pa, da vse tiste kraje, ki imajo ob istem času poldne, od tečaja do tečaja reže črta, katera se sicer ne da potegniti na prostem, pač pa na zemljevidu, imamo meridian, t. j. poldnevno črto. Od nekdanj je pa navada, da potegujemo okoli zemeljske oble 360 takih črt, in tem pravimo poldnevnik, poldnevne stopinje. — Ako je v Parizu poldne, je na prvi stopinji na vzhod užé štiri minute čez, pri drugi stopinji je užé osem minut, pri vsaki stopinji dalje za štiri minute naprej, tako da je na kraji, ki je 15 stopinj na vzhodu od Pariza kazavec užé na 1 uró čez poldne, v Parizu kaže pa še le 12. uro. Ravno nasprotno pa je na zahod. Ako je kak kraj za eno stopinjo na zahod, tako je poldne štiri minute pozneje, pri dveh stopinjah za osem minut, pri 15. stopinjah za 1 uro, v Novem Jorku, t. j. 76 stopinj na zahodu od Pariza, bode poldne 5 ur in 4 minute pozneje kakor v Parizu, ali z drugimi besedami, tam je 6 ur in 56 minut pred poldnem, kedar je v Parizu 12. Ob istem času je ob krajih, ki so 90 stopinj od Pariza užé 6. ura zvečer; za tiste pa, ki so istotoliko (90 stopinj) na zahod, je pa zjutraj 6. ura in za oni kraj v Tihem oceanu, ki je 180 stopinj na vzhod od Pariza in nekoliko na vzhod od Fidži otokov, je ravno polnoči.

To nam dovolj kaže, da mora biti čas po raznih mestih na svetu zeló različen; a tega si niso ljudje izmislili, ampak to nareja vsakdanje sukanje zemlje okoli svoje osi. Istotako kakor vode in gore, močvirja in brezni opovirajo promet, prav tako je tudi ta zapreka utemeljena v naravi; kakor je človeški duh preobladal vsa ona napotja, tako je tudi upati, da bode najdel sredstev in potov, da bode odpravil tudi ta napotja v prometu, katere stavi nejednakost krajevni časov.

V čem pa obstoji to napotje, to motenje? Recimo, da kdo stopi na železnico v Petrogradu, da gre preko Avstrijskega, Švice na Francosko. Njegova ura gre prav natančno in je naravnana po Petrograjski uri. Ko pride na avstrijsko mejo, najde, da gre njegova ura za celo uro in 3 in pol minute naprej, in vožnji red se ne vjema; ure na železnici in po telegrafih na Avstro-Ogerskem so naravnane po Pražki uri. Na Švicarski je zopet razloček za 21 minut, ker tam gredo ure po Bernski uri. Na Francoski meji se mu v tretjič čas ispremeni za 21 minut, ker Francoske ure gredo po Pariški uri. Kadar tedaj popotnik pride v tujo deželo, mora uro drugače uravnati, kupiti si družih vozni redov, prav previdno gledati na premembo pri urah, ako hoče razumeti napovedan čas in noče vlaka zamuditi ali ure in ure po ne potrebnem čakati. (Dalje prih.)

Iz šole za šolo.

Naloge v izobražbo prostih stavkov.

(Sestavil **Fr. Jamšek.**)

(Dalje.)

V p o n o v i l o.

(Ustno.)

1. *Katerega besednega plemena (govornega razpola) last je prilastek? — 2. Čegava lastina je tedaj prilastek? — 3. V kaj nam služi prilastek? — 4. Kakó razširjamo ali izobražujemo goli stavek? — 5. Katera besedna plemena nam rabijo za prilastke? — 6. Naj naznani z desnico tisti, ki dobí prilastek iz naslednjih stavkov: Žan-dárji so hudodelnikom strah. — (Na mestu: hudodelnikov strah, ali: strah hudodelnikov.)*

XXVII.

Razširite (izobražite) sledeče stavke s primernim dopolnilom v tožilniku (4. sklonu) (na vprašanje: koga ali kaj?)!

1.

Delo hvali —. Šiba novo — pôle. Obleka ne storí — (moža). To je — (koliko?) vredno. Dete je — staro. Tisti hlod je — dolg. Kos sladkorja je — težak. Mizar izdeluje —, — in —. Ptica nese —. Lastovica loví — in —. Jež loví — in —. Mrak pokriva — (zemljo). Slišim —. Čas zaceli vse — (rane). Obljuba dela — (dolgove). Pastir pase —, — in —. Jastreb preganja —, tolovaj pa —. Lisica zalezuje — in —. Zidar zida —, — in —. Dimnikar ometa — in —. Voda goni —. Solnce ogreva —. Lovec strelja —, —, — in —. Mati pečejo —. Oče skupujejo —, —, — in —. Most veže —. Greh žali —. Bog plačuje — in kaznuje —. Gasilec je skočil raz —. Verujem v —. Kupec je vzel žito za —. Mati so me poslali po —. Vojaki gredó za — (domovino) v — (boj). Vse za — in za —!

Dopolnovanje.

Delo hvali mojstra. Šiba novo mašo pôle. — — — — — Vse za dom in za cesarja.

Opómnja. Ako ima dopovedni glagol ali pridevnik več dopolnil, zvežete se zadnji dve dopolnili z veznikom in; pri vseh drugih pa se postavi vejica mestu veznika.

2.

Bog plačuje — in kaznuje —. V cerkvi vidim —, —, — in —. Toplota raztezuje —, zima pa — krči. Posoda drži —. Gospodinja je vsejala —, — in —. Ženjice so požele —, — in —. Trgovec prodaja —, —, — in —. Sreča — prestroji. Srakopêr nabada negodne —. Ribič loví — in —. Posestnik cepi —. Solnce razsvetljuje —. Poljanec redí —, hribovec —, planinec pa —. Kmetovalci pridelujejo —, —, —, — in —. Krt išče — in —. Perica pere —, —, — in —. Spoštuj — in —! Angeli imajo — in —. Bog — vidi, Bog — vé. Kristus bo sodil — in —. Jezdec je padel raz —. Dolžnik mi je dal mošta za —. Krojač mi je dal — na — (up). Vojaki gredó za — v —. Zakaj teče zajec čez —? Oče so me poslali po —. Resnica v — bôde. Repni olupki — (nas) spominjajo na —.

Dopolnovanje.

Bog plačuje dobre in kaznuje hudobne. Zakaj teče zajec čez goro? — — —
 — — Repni olupki nas spominjajo na lakoto.

XXVIII.

Podčrtajte v dopolnovanji 29. naloge osebkke dvakrat, dopovedke pa jedenkrat!

XXIX.

Izobražite sledeče stavke z ličnim dopolnilom v dajalniku (3. sklonu) (na vprašanje: komu? ali čemu?)!

1.

Bog je — milostljiv. Snaga je — draga. Umetnost je — koristna. Zahvaljujem se — in —. Lisica je — podobna. Nezmernost škoduje —. Lek pomaga —. Otrok je podoben —. Trdosrčnik bi dal — kamen za kruh. Celó misli so — znane. Vojak piše —. — ne pomagajo očala. — se vse pripeti, — pa jama. Podoba — dopada. Požagaj suhe veje —, — in —. — še beli kruh ni všeč. — ne zaupaj! Bog — odpusti; odpuščajmo tudi mi svojim —. Čast bodi — —, in —, in svetemu —. Solnčnica se k — obrača. Sinek gre — naproti. Plamen šviga k —. Zlato in srebro je nič proti zvestemu —.

Dopolnovanje.

Bog je nam milostljiv. Snaga je Bogu draga. Zlato in srebro je nič proti zvestemu prijatelju.

2.

— se ne more ustreči. — so celó misli znane. Po malem — trava raste. Ne zaupaj —. Dobremu — ni treba kazala. Kaplja je — enaka. Brat je — podoben kakor krajcar —. Pridna gospodinja — tri vogle podpira. Noč je — (človeku) neprijazna. Tvoji — je ime Ciril. — (Bogu) posojuje, kdor — (revežem) deli. Lenuh — čas krade. Popotnik se bliža —, mi pa —. Mraz škoduje —. — se ne verjame. — (Lenuhu) so dnevi predolgi, — prekratki. Podarjenemu — ne gledaj na zobe. Zvižaja je — (sili) kos. — jeden danes več velja, ko — jutri dva. Učenec brez knjig je podoben — brez kopitov. Blaže gre k —. Proti — (curku) se ne more plavati. Grem — naproti. Vojaki se pomikajo naprej vkljub — (dežju). — služiti ni mogoče.

Dopolnovanje.

Vsem se ne mora ustreči. Bogu so celó misli znane. Vojaki se pomikajo naprej vkljub neugodam. — — — — — Dvema gospodoma služiti ni mogoče.

XXX.

Razširite sledeče stavke s primernim dopolnilom zlasti v rodilniku (2. sklonu) (na vprašanje: koga, čega ali česa?)!

1.

— je prihodnost. Mokri se ne bojí —. Veselite se —. Otrok potrebuje —. Bogatinec naj se — usmili. Krojač se poslužuje —, kovač —, lovec —, slikar —, jezičnica pa —. Delavec je — vreden. Nobena mati ne pozabi —. Bog se usmili —. Kmet potrebuje —, —, — in —. Učenec potrebuje —, —, in —. Znebili smo se —. Kmetija je — prosta. Varuj se zapeljivih — in ogibaj se — (jih) kakor strupene —. Mlademu človeku manjka —. — čaka strgan rokav. Čebela si išče —. Jela ni brez

Pestalozzi — Diesterweg.

(Govoril pri učiteljskej skupščini v Mokronogu v 2. dan avgusta preteč. l. **J. Ravnika**r.)

Pestalozzi-jeva revščina je bila od dné do dné večja; starši njegove žer so umrli in to mu je bil zopet hud udarec. Le velika ljubav in pomoč zvestega „Iselina“ je tega blazega in vzornega moža ohranila pri življenji. Nova vlada mu sicer ponudi dobro politično službo, toda on je ni hotel vzprejeti, rekel je: „Ich will Schulmeister werden“. L. 1798. so Francozje skoro ves kanton Unterwalden pokončali in požgali tudi Stanz. Več zapuščenih in ubogih sirot je tavalo po deželi. V tej veliki bedi Pestalozzi ponudi svojo pomoč domovini. Na priporočilo njegovih prijateljev „Stapfer-ja in Legranda“ se mu dá uršulinski samostan v Stancu na razpolaganje za ustanovitev sirotišnice. Pestalozzi v ta zavod kmalu dobí okoli 80 otrok, kojim je bil pravi oče, učitelj in služabnik. Večina jih je bilo popolno zapuščenih: bolehní, umazani, polní mrčesa; nekateri so bili nesramožljivi prosjaki, hinavski in novošljivi. Toda ljubezen do poklica, pogum in vztrajnost Pestalozzi-jeva je vse premagala. Čez 4 mesece je svojim višim že tako-le poročal: „Die Arbeits- und Lehrstunden sind jetzt rangiert. Der Gesundheitszustand wird blühend. — Die Schwierigkeiten mitten unter der Arbeit zu lehren mindern sich täglich, und die Kinder gewöhnen sich nach und nach an Regelmässigkeit und Anstrengung“. — Ko so Francozje Pestalozzi-jev zavod izpreminili v vojaško bolnišnico, zapustí on Stanz in gre v toplíce „Gurnigl“, kjer se je telesno nekoliko okrepil; kajti strašne težave in preveliko delo v Stancu je Pestalozzi-ja telesno skoro popolnoma uničilo. „Ich fand“ — piše Pestalozzi — „in Gurnigl Tage der Erholung. Ich hatte sie nöthig; es ist ein Wunder, dass ich noch lebe. Ich vergesse diese Tage nicht, so lange ich lebe: sie retteten mich, aber ich konnte nicht leben ohne mein Werk“. Bivanje Pestalozzi-jevo v Stancu je velicega pomena, zavoljo tega, ker je on tukaj pričel z učnimi poskusi (Lehrversuche), kjer je tudi našel svojo učitev (Lehrform). Akoravno Pestalozzi ni dolgo časa v Stancu deloval, je vendar tam začetek moderne ljudske vzgoje.

Minister Stapfer mu je preskrbel v Burgdorfu novo mesto, kjer je mogel pričeto delo nadaljevati. Pestalozzi želji svojega prijatelja ustreže, gre v Burgdorf, kjer je najpred učil v nižjih razredih, toda še eno celo leto ne, ker je kmalu jel nevarno bolehati na prséh, ter po tem takem je moral službi slovo dati.

Ko Pestalozzi nekoliko ozdravi, stopi 1800. l. v zvezo s „Krusijem, Toblerjem in z Busom“ ter ustanóvi posebni učni zavod, koji v kratkem zasloví na daleč okrog. Tú Pestalozzi pokaže svojo pedagoško nadarjenost v popolnej meri; skušal je telesne, duševne in nraevstvene moči vkupno razvijati. Napravil je velikansk napredek v priméri z onim v „Neuhof-u“. Šolsko kolo je obrnil na čisto drugačno pot. Postavil je podlogo današnjim učnim pravilom in potem takem naredil korak za polstoletja. Pestalozzi je še le potem, ko je sam učiteljeval, pravi šolnik postal; v praksi samej in sicer pri lastnem opazovanji je dospel k neovrgljivim učnim vodilom. Tedaj ne šola — ampak življenje, poučevanje samo ga je naredilo učitelja.

Pri njem opazimo dnevnik, v kojega je zapisaval vse znamenite dogodke, ki jih je doživel sam v šoli. S svojimi tovariši se je slehern dan posvetoval o občnem napredku v raznih predmetih, ali o tem, kar jim ni bilo po volji. Poleg tega je bil Pestalozzi tudi psiholog. On je spoznaval pri raznovrstnih prilikah individualnost svojih učencev, za tegadel je tudi dosegel toliko uspeha v vzgoji in pouku. Po vsej pravici in resnici smemo in tudi moramo „Pestalozzi-jevo delovanje“ v „Burgdorfu“ imenovati njegovo

srečno dôbo; le škoda, da ni bil po vsem zadovoljen, kajti njegovo hrepenenje po „idealih“ je ostalo za tedanje čase le glas vpijočega v puščavi.

L. 1803. piše Pestalozzi Tschokke-ju: „Hilf mir zum Verkauf meiner Schriften und zum Ziel meines Herzens, zum Armenhaus“. V tej dôbi izda: „metodiko“, najznamenito njegovo delo „Wie Gertrud ihre Kinder lehrt, ein Versuch, den Müttern Anleitung zu geben, ihre Kinder selbst zu unterrichten“. V tej knjigi Pestalozzi razodeva svoje posebne vzgojevalne in poučljive nazore. Podloga vsemu pouku je nazornost (Anschauung), in od te naj se preide k pojmu (Begriff). Nazornost naj se razdeli na tri dele: število, podobo in besedo (Zahl, Form und Wort). Ves pouk naj se vedno na naravni način, od stopinje do stopinje ter popolno (lückenlos) izpeljuje. Duševne in telesne moči se morajo harmonično razvijati in vaditi. Najboljša učiteljica je mati sama. Na domačo vzgojo se vse naslanja — osobito versko-nravna vzgoja. To je tedaj jedro njegovih nazorov.

Iz te dôbe naj še omenimo sledeče Pestalozzi-jeve spise: „Anweisung zum Buchstabieren und Lesenlehren“, „A, B, C der Anschauung oder Anschauungslehre der Massverhältnisse“, „Anschauungslehre der Zahlenverhältnisse“, „Buch der Mutter“, „Epochen“, „Pestalozzi's Selbstschilderung“ und „der natürliche Schulmeister“. Bernska vlada odloči l. 1804. Pestalozzi-ju samostan v Münchenbuchssee, kamor prestavi svoj zavod s 70 učenci. A to ga je jako užalostilo, ker so mesto njemu, izročili vso ekonomijo nekemu „Fellenberg-u“, tovarišu njegovemu. Zato je Pestalozzi tukaj le kratek čas deloval ter se kmalu preselil v Iferten (Yverdon) na Neuenburškem jezeru (Neuenburger See), kjer je ostal do l. 1825. Od vseh njegovih zavodov je ta v Ifertu se povzpел do največe slave. Tu se Pestalozzi-ju ni bilo potreba boriti s slabimi materialnimi razmerami. Na tej šoli so delovali najboljši učitelji, sledivši mu iz prejšnjih učilnic. Najiminitnejši možje tiste dôbe so Pestalozzi-ja čislali; a zadnji njegov zavod je zaslovel po vsem izobraženem svetu. Bogataši iz vseh krajev so pošiljali svoje otroke v to šolo. Celó kralji in cesarji so Pestalozzi-ja imeli v veliki časti. Ni čuda tedaj, da se je njegova šola tako lepo razcvitala! L. 1809., ko je Blochmann v službo stopil, je zavod štel že 160 otrok in 15 učiteljev. Le škoda, da ni to dolgo trajalo, kajti učitelji, videči, kako Pestalozzi-ja vse ljubi in čisla in da vsa Evropa z nekako pozornostjo gleda na njegovo učilnico, postali so mej sabo nejedini in tako zaslepljeni, da je učilni zavod jel polagoma razpadati — in naposled je Pestalozzi bil prisiljen, da ga je celó zaprl. K razpadu sta največ pripomogla dr. Ivan Niederer in Jos. Schmid, zadnji je bil ljubljenec Pestalozzi-jev; ta je v začetku ustanovljenja Iferten-škega zavoda sicer odlazil drugam; a čez nekaj let se je zopet povrnil nazaj. Potem je pa še veliko bolj po svojem ravnal, kakor pa popred. Ko 1815. l. Pestalozzi-ju žena umrje, se on Schmidu popolnoma v naročje vrže, in na ta način se je temu posrečilo, da sta Krusi in Niederer pri Pestalozzi-ju izgubila vse zaupanje. Osobna meržnja in napetost med temi je bil povod do neke sitne pravde, kar jim svet gotovo ni štel v posebno čast . . .

Ves utrujen in oslavljen na telesu gre Pestalozzi po tem neprijetnem dogodku v Bulet na Juri (auf dem Jura) iskat potrebnih novih telesnih moči. Njegov sodelovalec Schmid pa mej tem časom preskrbí izdajo vseh Pestalozzi-jevih spisov, kar mu je do 50.000 gld. dohodkov doneslo. Vso to vsoto blagi pedagog odloči za napravo nove sirotišnice v Klindiju [in Clindy], (10 minut oddaljeno od Iferta). Ker so se pa v sirotišnico jemali tudi otroci imovitih staršev, so mej temi nastale razprtije, in posledica tega je bila, da se je sirotišnica mogla zapreti (ravno takrat, kakor zavod v Ifertu).

(Dalje prih.)

Književstvo.

— „**Ljubljanski Zvon**“, leposloven in znanstven list ima v 5. zvezku to-le vsebino: J. Cimperman: Osého cvetje (sonetje). — Svojnir: V grobu (pesem). — Dr. Fr. Detela: Veliki grof (7. godovinski roman). (Dalje.) — J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 22. Pod hrúsko. — Plavica: Tebr (pesem). — Tinca: Lepi trenutki (pesem). — —1—: Predpust (pesem). — L. Podgornikova: Glasbena vzgoja v Slovencih. — Fr. Wiesthaler: Slavni Slovenci. I. Dr. Jakob Zupan. — J. Stritar: Pogovori. III. — Janko Kersnik: Agitator (roman). (Dalje.) — Književna poročila: II. Dr. K. Štrekelj: Slovenska slovnica za srednje šole. III. Fr. W.: Jezičnik. — D. Fajgelj: Nove muzikalije. — Slovenski glasnik: Nove knjige slovenske. — Pogled na cerkveno književnost slovensko leto 1884. (Dalje.) — Stolni dekan Jurij Volc. † — „Matica Slovenska“. — Slike v deželnem muzeji „Rudolphinum“. — „Pisateljsko podporno društvo“. — Razne novice. — Novi grobovi. — Srbska književnost.

— „**Kres**“, leposloven in znanstven list. Sodelovanjem prof. dr. Greg. Kreka in župnika Dav. Trstenjaka ureduje dr. Jakob Sket, c. k. gimnazijalni prof. v Celovci. Obseg 5. številke: Arabela. Roman. Spisala Pavlina Pajkova. (Dalje.) — Dom. Mirko. — Stari Džuldaš in njega sin Mamet. Povest iz življenja v srednje-azijatskih pustinjah. Ruski spisal N. N. Karazin, preložil † Fr. Jos. Remec. — Dve pesni. M. Valjavec. — Národne pripovedke. Priobčuje M. Valjavec. — O našem literarnem gospodarstvu. Spisal France Podgornik. — O národnih pesnih koroških Slovencev. Spisal J. Scheinigg. (Dalje.) — Grof A. S. Uvarov, ruski arheolog. J. Steklasa. — Što, kaj, ča. Spisal J. Šuman. — Turje — Tauern. Davorin Trstenjak. — Poročilo o hrvatske književnosti. Spisuje J. Steklasa. — Drobnosti. Izhaja v mesečnih zvezkih na 3—4 polah začetkom vsakega meseca; velja 4 gld. na leto, 2 gld. na pol leta in se tudi lahko po snopičih à 40 kr. v knjigarnah kupuje. Tudi letnik 1882, 1883 in 1884 se še dobi in sicer po 3 gld., prvi letnik nam je pa pošel.

— „**Milovanka**“. Sbirka popievaka za mladež obojega spola. U Zagrebu. Nakladom knjižare Mučnjak-Seneflebove. 1885. Pesmi s primernimi napevi so v tej lični knjižici te-le: Školsko zveno. Kuća. Mlado djače. Mali poštar. Pčela. Lastavicam. Zlatna ribica. Slava božja. Dobro jutro. Moj zavičaj. Moja ladja. Domorodac. Godišnje dobe. Proljetna. Ljetna. Jesenska. Ja te ljubim. Naša zemlja. Poskočnica. Majalis. U barki. Lahku noć. Pjevajmo. Povratak u domovinu. Majka je majka. Svibanjska pjesma. Ratarska. Pčelici. Molitva. Mlada Hrvatica. Moje blago. Bože živi. Hrvat. Djačka pjesma. Večernja pjesma. Hrvatska koračnica. Cena knjižici je 30 kr.

Dopisi.

S Primorskega v 7. dan maja. (Slovenska učit. društva na Primorskem.)

Pri nas na Primorskem se učitelstvu o učiteljskih društvih še nikdar sanjalo ni. —

Prvo slov. učit. društvo osnoval je tukaj v Sežanskem okraji štajerskim tovarišem znani g. A. L. (Mozirski), nadučitelj v Komnu. To društvo je osobito prvo leto razvijalo vsestransko delovanje. V drugem letu prišlo je (po odpovedi g. predsednika) vodstvo v druge roke, v kojih je še dandanes. Smelo, rečemo, da društvo od leta do leta hira; letos pa že lahko rečemo, da le vegetira. —

Pred tremi leti osnovali so učitelji Koperskega kraja učiteljsko društvo za Koperski okraj. Na čelu tega društva stal je vrli g. A. V. iz Doline. To je bilo drugo učiteljsko društvo na Primorskem. Tudi to društvo je prvo leto mnogo delovalo. Sedaj se pa malo ali nič o njem ne sliši; menda tudi le vegetira.*) To je čudno in še čudneje se nam zdí, ako pomislimo, da so v Kopersko učit. društvo vstopili gg. profesorji tamošnjega učiteljišča in gg. učitelji deske vadnice.

Tretje učit. društvo na Primorskem rodilo se je minulo leto v Tolminskem okraji. Društvo ustanovnik bil je g. J. K., učitelj v Podmelcu. To društvo je do sedaj dvakrat zborovalo. Zadnje zborovanje vršilo se je v 3. dan maja, o kojem Vam hočem prihodnjic poročati. Želeli bi, da bi vsaj to društvo živahneje delovalo — sebi v hasen in drugim v spodbujo. Septembra meseca minulega leta smo imeli v Gorici deželno učit. konferencično razstavo. Prilično se je učiteljem Goriškega okraja rodila misel, osnovati učit. društvo za Goriški okraj. Izvolili so v ta namen odbor,**)

*) V 28. dan maja ima to društvo svoj glavni občni zbor v Ricmanji. Pis.

**) Začasni predsednik bil je g. V. C., učitelj in urednik „Šole“, v Šempetru pri Gorici. Pis.

koji je imel tudi sejo in je sklepal o tej zadevi. Vsi smo tedaj pričakovali veselo vest: rojstva četrtega slov. učit. društva primorskega, a varali smo se, kajti od tistega časa je že minulo sedem mesecev, a še dandanes se o porodu tega društva nič ne sliši. Iz tega pač sklepamo, da je to društvo pred porodom zamrlo. Žal! ako je tako! — Naj bi vender gg. tovariši in gspdč. tovarišice pomislili, kako važna so učit. društva, kako važni so učiteljski zbori. Znameniti pedagog Diesterweg pravi: »Die Lehrer-Conferenz ist dem lebendigen Lehrer ein Bedürfnis. So zeigt es allenthalben die Erfahrung. Er kann sie nicht lassen; er ruft sie hervor, wo sie nicht ist, und wo sie existirt, ist er dabei. Er hört Neues, er gewinnt an Einsicht, lernt das gesellschaftliche Denken, verliert an Einseitigkeit« i. t. d. Nadalje: »Menschen, die sich vereinigen, drängen das Einseitige, Schlechte, was an ihnen ist, instinktmässig zurück. Folglich werden sie naturgemäss besser, die gesellige Vereinigung erweckt und belebt, was der vereinigten Natur Gutes und Edles hat, selbst die Schwachen sind dann guter und edler Entschlüsse fähig«. Tedaj gospóda, premislite to, in potem na delo!

Iz Sežane. Učiteljsko društvo za Sežanski šolski okraj bode zborovalo v 21. dan maja t. l. ob 9. uri predpoludne v Sežani. Dnevni red: 1. Prakt. poskus. 2. Pozdrav. 3. Prebere se zapisnik minolega zborovanja. 4. Poročilo tajnikovo. 5. Poročilo blagajnikovo. 6. Volé se 3 pregledovalci računov. 7. Razni nasvétí. 8. Volitev novega odbora. K udeležbi uljudno vabi

odbor.

Iz Novomeškega okraja. Okrajna učiteljska konferencija za novomeški okraj bode v četrtek, 2. jul. t. l. v Novem Mestu s sledečim dnevnim redom: 1. Imenovanje predsednikovega namestnika. 2. Volitev 2 zapisnikarjev. 3. Nadzornikovo poročilo o stanji novomeškega šolstva. 4. Priobčevanje novih postav in ukazov. 5. Praktični učni poskus iz zemljepisja in zgodovine na vseh treh stopinjah ljudske šole. 6. Poročilo knjižničnega odbora. 7. Volitev stalnega in knjižničnega odbora. 8. Predlogi.

Iz Kamenika. Okrajna učiteljska konferencija za Kameniški okraj bode v 22. dan julija t. l. v Mengeši. Razun navadnih toček je na dnevnem redu: Kako se ima pouk v risanju urediti, da pospešuje oblikoslovje, s praktičnim poskusom, poroča g. I. Tramté; kateri ukazi zadevajo otroško knjižnico in kako se imajo izvesti, da koristijo šoli, poroča g. A. Štefančič.

Iz Toplega Rebra. (Zahvala.) C. kr. okrajni šolski nadzornik, blagorodni gosp. Ivan Lapajne, blagovolil je ljudski šoli v »Toplem Rebri« poslati 120 lepopisnic in knjigo: »das erste Schuljahr« (Satzter), za kar se mu nižje podpisani v imenu obdarjene mladine lepó zahvaljuje.

Ferdo Šarc,
šolski voditelj.

Iz Dobernič. (Zahvala.) Velečastiti gosp. Ivan Lapajne, c. kr. okrajni šolski nadzornik in ravnatelj meščanske šole v Krškem, je za tukajšnje ubogo šolsko mladino 400 raznih pisank podaril. Podpisani si šteje v dolžnost, da se blagemu gospodu dobrotniku v imenu šole in krajnega šolskega svéta za takov znaten dar najtopleje zahvaljuje.

Ivan Rihteršič,
učitelj in kraj. šol. svéta predsednik.

Iz Križev pri Trziči. (Zahvala.) Slavni odbor »Národne Šole« v Ljubljani je za malo povračilo poslal mnogo šolskega blaga ubogi mladini tukajšnje šole. V imenu ubogih učencev izreka najtoplejšo zahvalo voditeljstvo enorazredne ljudske šole v Križah pri Trziči v 8. dan maja 1885. l.

Josip Ažman,
voditelj.

Iz Ljubljane. Ukaz gospoda ministra za bogočastje in uk z 10. aprila t. l., št. 1985 kaže, kako naj bi se (vsled §. 10. postave z 2. maja 1883. l., drž. zak. št. 53) s posameznimi splošnimi ljudskimi šolami in z meščanskimi šolami združevali učni tečaji za mladino, ki je šoli odrasla. Taki učni tečaji imajo namen, da se mladini utrjujejo znanosti in ročnosti, ki si jih je pridobila v ljudski šoli in uravnavajo z ozirom na krajevne potrebnosti, na obrt i. t. d., ali pa imajo namen, da posebno deklicam primorejo k višji omiki. Ureduje se tedaj tako-le: 1.) Z vsako splošno ljudsko šolo ali meščansko šolo se po krajevnih potrebah morejo združevati »posebni učni tečaji« ali »napredovalni tečaji za deklice«. 2.) V vse te tečaje smejo se vzprejemati le taki gojenci, ki so užé izpolnili svojo šolsko dolžnost. 3.) Pouk v teh tečajih se mora tako uravnati, da se moški gojenci posebej in ženski posebej poučujejo. 4.) Učni tečaji pri ljudskih šolah so pod tem nadzorstvom kakor ljudske šole; voditelj (voditeljica) šoli vodi tudi neposredno ta učni tečaj; učitelji (učiteljice) te šole imajo v prvi vrsti dolžnost, da poučujejo v teh tečajih, in učni jezik v teh tečajih je navadno tisti, kakor je v tej šoli. 5.) Učitelji (učiteljice), ki tu poučujejo v naukih, ki so tudi v ljudski šoli zapovedani, morajo biti najmanj sposobni takó, kakor

se tirja za ljudske šole. Učiteljem (učiteljicam), kateri užé dve leti uspešno poučujejo v predmetih, ki v ljudskih šolah niso zapovedani, more učni minister spregledati formalno učiteljsko sposobnost. 6.) Prostori in učila zadevnih ljudskih šol rabijo se tudi pri učnih tečajih. Vse mora biti tudi tako uravnano, da se gojencem ohranjuje in varuje zdravje. 7.) Učne knjige in učila v teh učnih tečajih smejo se rabiti le take, ki jih je za druga učilišča ali pa posebej za te tečajne naučni minister odobril. 8.) Deželne šolske oblasti so pooblašćene, da potrjujejo pravila takim tečajem, ter za nje vse postavno ukrepajo.

— Iz seje c. kr. deželnega šolskega svéta v 16. dan preteč. m. Določi se o pravici, ki jo ima župljanska cerkev do učiteljevega stanovanja v šolskem poslopji. — Določi se o pritožbi krajnega šolskega svéta in občinskega predništva zoper spoznavanje okrajnega šolskega svéta o razširjanji dvorazrednice v trirazrednico. — Prošnja prof. Iv. Jesenko-ta (v Trstu), da bi se za rabo pri pouku odobrila njegova učna knjiga »Domovinoznanstvo za četrti razred srednjih šol« predlaga se na višje mesto. — Reši se vprašanje, koliko bi se nekemu nadučitelju plaćevalo stanarine. — Prošnja nadučiteljeva, da bi se mu nagrada vštela v opravilnino, se ne usliši. — O potrjenji nekega učitelja na srednjih šolah predlaga se na višje mesto. — Dvema bogoslovcema dovoljuje se, da bodeta meseca jul. t. l. prišla k zrelostnemu izpitu. — Učitelju srednjih šol se pripozná druga petletna doklada 200 gld. na leto. — Rešijo se prošnje o oprostjenji šolnine, o podeljenji državnih ustanov ter več prošenj za nagrade in denarne pomoći.

— V šolski oddelek pri novoizvoljenem občinskem odboru v Ljubljani so izvoljeni gg.: prof. Tomo Zupan (načelnik), dr. Henrik Dolenc (načelnikov namestnik), Ivan Gogala, Ignaci Valentinčič, Ludovik Ravnihar in dr. Val. Zarnik.

— C. kr. založba šolskih knjig na Dunaji je iz prebitka pri gospodarenji odločila za Kranjsko 894 gld., kateri znesek se bode (vsled §. 82. postave z 29. aprila 1873., št. 22. d. z.) oddal kranjski blagajnici za pokojnino ljudskim učiteljem.

— Odborova seja »Slovenskega učiteljskega društva« bode v četrtek 28. t. m. (ob 2 popoldne) v društveni sobi. K tej seji uljudno vabi vse gg. odbornike **predsedništvo.**

Ponudba. Nadučitelj dvorazredne šole na Notranjskem, blizo železniške postaje, želi menjati z učiteljem v enaki službi. Ponudbe vzprejema uredništvo »Učit. Tov.« v Ljubljani.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Druga in tretja učiteljska služba na čveterorazredni deški šoli v Kameniku z letno plačo 500 in 450 gld. razpisani ste, v definitivno podelenje do 22. maja tega leta. C. kr. okrajni šolski svét v Kameniku v 5. dan maja 1885. l. Predsednik: Dr. Rus. — Učit. služba v Žalini na Dolenjskem s 450 gld. letne plače in s stanovanjem. Prošnje na c. kr. okrajni šolski svét v Litiji do 30. maja t. l.

„Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli“,

spisal **Janko Leban** (Gradimir), ljudski učitelj.

Ponatis iz „Učit. Tov.“, dobiva se v **Milic-evi tiskarni** posebej **s kazalom vred**, in stane mehko vezana **30 kr.**, pod križnim zavitkom **5 kr. več**, to je: **35 kr.**

➡ **Priporočamo jo učiteljem in učencem!** ➡

➡ Na željo nekaterih čast. gospodov natisnilo se je tudi kazalo k tej knjigi, katero se gospodom, ki so knjigo užé vzprejeli, brezplačno dpošlje. ➡

Listnica upravníštva. Gosp. A. V. v D.: Za II. polovico 1884. l. vpisano.

Odgovorni urednik **Andrej Praprotnik.**

Tiskar in založnik **J. R. Milic.**